

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ/ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ημερομηνία: Σάββατο 1 Απριλίου 2017

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ψυχογραφία του λαϊκισμού

Αγαπητοί φίλοι,

Το θέμα μου είναι η ψυχογραφία του λαϊκισμού, ένα θέμα το οποίο δεν έχω στρογγυλά ξαναδουλέψει. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, το δυσκολότερο πράγμα είναι να αρχίσει κανείς.

Θα ξεκινήσω σημειώνοντας πως ο λαϊκισμός είναι κυρίως ένα μεταπολεμικό φαινόμενο, το οποίο δεν μπορεί να ταυτίζεται με τη δημαγωγία. Δημαγωγία είναι η πολιτική πρακτική της κολακείας των μαζών και των παθών τους. Σκοπός του δημαγωγού είναι να κερδίσει και να εκμεταλλευτεί την **εύνοια** του πλήθους, του οχλικού στοιχείου της κοινωνίας που η συμπεριφορά του χαρακτηρίζεται από ακρισία και θυμική παραφορά¹.

Ο δημαγωγός, **λοιπόν**, απευθύνεται στο οχλικό στοιχείο της κοινωνίας, όταν συγκροτηθεί η κοινωνία σε μάζα με προοπτική, ένα στοιχείο με ιδιαίτερο δυναμισμό. Έτσι, ενώ στον δημαγωγό έχουμε έναν άνθρωπο ο οποίος οδηγεί για μικρό χρονικό διάστημα προς ορισμένη κατεύθυνση τον όχλο, στην περίπτωση της σύγχρονης μάζας αναδύεται το στοιχείο της **συλλογικής** ψυχής, όχι με την φυλετική έννοια, αλλά με υποστήριγμά της ένα ασυνείδητο² απωθημένης επιθυμίας και μια εσωτερικότερη **συγκρότηση**. Γι' αυτόν το λόγο το αποτέλεσμα της συγκρότησης των ατόμων σε μάζα είναι ότι χάνουν την προσωπική τους ιδιαιτερότητα και βουλιάζουν σε χυλώδη ομοιογένεια - αρχίζουν να μοιάζουν όλοι.

Καθοδηγούμενη από το ασυνείδητο η μάζα γίνεται εύπιστη, παραμένει πολλαπλασιαστικά άκριτη, επηρεάζεται από την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία ζει και η επιπολαιότητά της εκδηλώνεται με έντονο παρορμητισμό, χωρίς αμφιβολίες και αβεβαιότητες, επιρρεπής στην υπνωτική μαγεία των συνθημάτων και των λέξεων. Δέχεται ως αλήθεια την επιθυμία της και γι' αυτό διψά για αυταπάτες, με τις οποίες και δένεται υπάκουα.

Ένα τελευταίο, ουσιώδες για τη μαζική ψυχή, είναι οι συναισθηματικοί δεσμοί. **Παραδείγματος χάρι**, η ταύτιση με τον άλλο προέχει της επιλογής του, κάτι που οδηγεί σε **εξασθένιση** του διανοητικού υπέρ του αγελαίου και σε υποστροφή της ψυχικής ζωής σε προγενέστερα στάδια διανοητικής ανάπτυξης – αίφνης του παιδιού ή

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.Nλ3Γ(ε)

του πρωτόγονου. Σ' αυτήν την περίπτωση και στις **παρεμφερείς** της, το μαζικό ιδανικό εξουσιάζει το Εγώ και το κοινωνικό άγχος αναδεικνύεται πηγή της ηθικής συνειδήσεως.

Περνούμε τώρα στον λαϊκισμό. Ο λαϊκισμός δεν είναι φαινόμενο της ψυχολογίας των μαζών. Διασταυρώνεται συχνά μαζί της, χωρίς να ταυτίζονται. Σχετίζεται με τις νεότερες κοινωνίες του «μοναχικού πλήθους», τις κοινωνίες των μοναχικών ανθρώπων με την έντονη ατομικότητα, που πρώτος περιέγραψε ο αμερικανός κοινωνιολόγος David Riesman στο ομώνυμο βιβλίο του. Τι κάνει ο λαϊκιστής, τι ρόλο αναλαμβάνει στην κοινωνία του μοναχικού πλήθους; Το πρώτο πράγμα που κάνει είναι ότι προσφέρει εαυτό στους ανθρώπους οι οποίοι κάθονται στους καναπέδες τους, σταθεροποιεί, ας πούμε, ψυχικά και διαμορφώνει συντελεστές μιας υποτυπώδους εσωτερικής ενότητας. Μετατρέπει έτσι το άτομο του καναπέ σ' ένα είδος υποκειμένου που κοιτάει απέναντι αλλά κοιτάει και μέσα του, και **βεβαίως** τού κατευθύνει ένα αμήχανο πάθος, το οποίο στον καναπέ δεν έχει ανάγκη να πάει πουθενά. Πώς το κάνει αυτό;

Αυτό το κάνει, όπως έχουν επισημάνει οι θεωρητικοί του λαϊκισμού, με το να του δίνει εχθρό. Δίνοντάς του εχθρό, τον ενεργοποιεί εσωτερικά και η εαυτότητά του αρχίζει να δομείται σ' αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση. Ενώ στη συνθήκη της μάζας και της δημαγωγικής πολιτικής το έλλογο στοιχείο εξασθενεί υπέρ του αγελαίου, στο κλίμα του λαϊκισμού το πράγμα παίρνει διαφορετική τροπή, δηλαδή οι άνθρωποι τραβούν μιαν απόλυτη διαχωριστική γραμμή μεταξύ τους και του εχθρού, γραμμή για τη χάραξη της οποίας συνεργάζονται αγαστά³ τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ο πολιτικός λόγος, ώστε να προχωρήσουν, ευκαιρίας δοθείσης, σε βίαιη αποβολή του εξωτερικού εχθρού-κακού.

Έχει σημασία εν προκειμένω να υπογραμμίσουμε πως ο λαϊκισμός ενθαρρύνει με κάθε τρόπο τον ανομικό, μη κανονικό, παράγοντα και υποδαυλίζει με κάθε τρόπο την κοινωνική σχιζοπαράνοια, παρακάμπτοντας τους κανόνες. Οι κανόνες, όμως, είναι η θεραπευτική της παράνοιας. Οι κανόνες είναι το πλαίσιο στο οποίο μπορεί να επέλθει μια καλύτερη σχέση των ανθρώπων με τον εαυτό τους και τους άλλους. Κανόνες με θεμέλιο την ηθική ευθύνη. Εκεί λοιπόν που χρειάζονται κατ' εξοχήν οι κανόνες, ο λαϊκισμός ενισχύει με κάθε δύναμη το μη κανονικό στοιχείο, την χαοτική αυθαιρεσία, κάτι που οδηγεί σε μια γενικευμένη δυσπιστία. Η δυσπιστία υποδηλώνει ένα ρήγμα βαθύ του Εγώ με τον άλλο και γι' αυτό μια κοινωνία γενικευμένης δυσπιστίας είναι ανοιχτή στην παράνοια, αφού διαλύει ακριβώς τον συνεκτικό πνευματικό ιστό της κοινωνίας – την εμπιστοσύνη. Και, θα έλεγα, τον διαλύει συστηματικά, αφού ο λαϊκισμός δεν έχει άλλο τρόπο πολιτικής επικοινωνίας από το ψέμα.

Σας ευχαριστώ

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.Nλ3Γ(ε)

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα ομιλίας του Στέλιου Ράμφου η οποία περιλαμβάνεται στο συλλογικό έργο *Ο πειρασμός του λαϊκισμού και οι περιπέτειες του λόγου*, εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2016, σελ. 77-85.

Λεξιλόγιο

¹ θυμική παραφορά: η σφοδρότητα, η ένταση με την οποία εκδηλώνεται ένα συναίσθημα.

² ασυνείδητο: όρος της ψυχολογίας που ερμηνεύεται ως το τμήμα του ψυχισμού του ανθρώπου που δεν γίνεται αντιληπτό σε συνειδητό επίπεδο.

³ αγαστά: θαυμαστά, αρμονικά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις περίπου.

Μονάδες 25

B1. «Η δυσπιστία υποδηλώνει ένα ρήγμα βαθύ του Εγώ με τον άλλο και γι' αυτό μια κοινωνία γενικευμένης δυσπιστίας είναι ανοιχτή στην παράνοια, αφού διαλύει ακριβώς τον συνεκτικό πνευματικό ιστό της κοινωνίας – την εμπιστοσύνη.» Να αναπτύξετε το νόημα της παραπάνω περιόδου σε μία παράγραφο 70-90 λέξεων.

Μονάδες 10

B2. Το κείμενο που διαβάσατε είναι ομιλία. Να προσδιορίσετε τρία (3) γνωρίσματα του που επιβεβαιώνουν αυτόν τον χαρακτηρισμό.

Μονάδες 3

B3. Να εντοπίσετε έναν τρόπο ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του κειμένου («Ο δημαγωγός, λοιπόν, απευθύνεται... να μοιάζουν όλοι.») αιτιολογώντας την απάντησή σας με αναφορές σε σχετικά χωρία.

Μονάδες 5

B4. α) Να γράψετε ένα α ν τ ώ ν υ μ ο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **εύνοια, συλλογικής, συγκρότηση, εξασθένηση, παρεμφερείς.**

Μονάδες 5

β) λοιπόν, Παραδείγματος χάρη, βεβαίως: Ποια νοηματική σχέση εκφράζει η χρήση καθεμιάς από τις παραπάνω εκφράσεις;

Μονάδες 3

γ) Να δικαιολογήσετε τη χρήση της παύλας και των εισαγωγικών αντίστοιχα:

i. – **αρχίζουν να μοιάζουν όλοι.**(3^η §)

ii. **«μοναχικού πλήθους»**(6^η §)

Μονάδες 4

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.Nλ3Γ(ε)

B5. Αφού λάβετε υπόψη σας τη σημασία που έχουν τα παρακάτω αποσπάσματα λόγου του κειμένου, να σημειώσετε στο τετράδιό σας σε ποια από αυτά η γλώσσα λειτουργεί αναφορικά και σε ποια ποιητικά.

- i. Ο λαϊκισμός δεν είναι φαινόμενο της ψυχολογίας των μαζών. (§6)
- ii. ... διψά για αυταπάτες. (§4)
- ii. ... το κοινωνικό άγχος αναδεικνύεται πηγή της ηθικής συνειδήσεως. (§5)
- iv. ... όπως έχουν επισημάνει οι θεωρητικοί του λαϊκισμού. (§7)
- v. ... αμήχανο πάθος. (§6)

Μονάδες 5

Γ. Ο λαϊκισμός - φαινόμενο, κυρίως, μεταπολεμικό κατά τον Στέλιο Ράμφο - κάνει έντονη την παρουσία του σε κάθε έκφανση του βίου. Αφορμώμενοι από την παραπάνω διαπίστωση να καταγράψετε τις συνέπειες του λαϊκισμού στο άτομο και την κοινωνία και να προτείνετε τρόπους αντιμετώπισής του. Υποθέστε ότι γράφετε άρθρο (500-600 λέξεων) που θα δημοσιευθεί σε πολιτική εφημερίδα ευρείας κυκλοφορίας.

Μονάδες 40